

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА
філологічний факультет
кафедра зарубіжної літератури та теорії літератури

ЛІТЕРАТУРА: МАРКЕРИ УСПІХУ

**Матеріали XVIII Міжнародної літературознавчої
онлайн-конференції**

25 листопада 2022 р.

ЧЕРНІВЦІ

Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2022

УДК 808.1(082)

Л 642

*Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради філологічного факультету
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 4 від 24 листопада 2022 р.)*

Л 642 **Література: маркери успіху** : матеріали XVIII Міжнародної літературознавчої онлайн-конференції, 25 листопада 2022 р. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2022. 120 с.
ISBN 978-966-423-748-9

Матеріали конференції дають уявлення про феномен літературного успіху та його актуальні маркери. Зокрема, постать письменника висвітлюється як бренд, *magnum opus* автора ідентифікується як фактор його успіху / неуспіху. Етапи успіху, забуття, перевідкриття постають рушійними силами історичної зміни літературних канонів. Увага також приділяється значенню літературних об'єднань, критики, читацької реценсії при визначенні місця митця в літературному процесі. Літературні премії, конкурси, резиденції розглядаються як ознака визнання.

Для науковців, аспірантів, студентів гуманітарних спеціальностей.

УДК 808.1(082)

ISBN 978-966-423-748-9

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2022

© Автори, 2022

Роман Дзик

Інтертекстуальність: історія успіху терміна

Уперше поняття «інтертекстуальність» зафіксоване в статті французької дослідниці Юлії Крістєвої «Бахтін, слово, діалог і роман» (Kristeva J. Bakhtine, le mot, le dialogue et le roman. *Critique*. 1967. Т. 23, № 239. Р. 438–465). Відтоді воно розпочало своє активне функціонування, зазнаючи найрізноманітніших потрактувань. Характерна трансформація частовживаності первісного значення терміна сприяла ширшому його застосуванню і, як наслідок, популярності в наукових колах. Проте неминучі деформації, яким він при цьому піддавався, призвели до відсутності термінологічної чіткості й однозначності. Повноцінне сучасне розуміння теорії інтертекстуальності стає можливим лише з урахуванням її витоків і генеалогічних модифікацій. Як справедливо зауважує Грехем Аллен, «інтертекстуальність є одним із найчастіше використовуваних термінів у сучасній критичній лексиці й водночас терміном, яким найчастіше зловживають» (Graham A. *Intertextuality*. London; New York : Routledge, 2022. Р. 1).

Можна впевнено констатувати, що «інтертекстуальність» – не просто один із низки багатьох інших вдалих літературознавчих термінів, якому вдалося міцно закріпитися

в літературознавчому лексиконі. Це термін, що зумовив у цьому лексиконі суттєві зрушення, переформатування сучасної науки про літературу в цілому, з'явившись у вдалому місці й у вдалий час. Таким місцем виявився Париж, у якому щонайповніше концентрувалася тогочасна літературознавча думка. Разом із тим то був час кризи цієї думки в найрізноманітніших її проявах, передусім компаративістики і структуралізму, та й загалом кризи університетської освіти із відчутним запитом на зміни, що згодом призвело до подій Травня 68. Поява концепції інтертекстуальності стала саме тим своєрідним тригером, який запустив процес переходу від структуралізму до постструктуралізму – «від твору до тексту» (скориставшись назвою відомого есе Ролана Барта).

Уведений до літературознавчого обігу термін «інтертекстуальність», очевидно, не набув би тривалого резонансу, якби відразу не знайшов авторитетної підтримки Р. Барта, який зізнався, що Ю. Крістева, змінивши «весь горизонт семіології», особисто йому «дала передусім нові поняття *параграматизму* й *інтертекстуальності*» (Barthes R. *Œuvres complètes*. Tome IV: *Livres, textes, entretiens*, 1972–1976. Paris: Seuil, 2002. P. 524.). Як і Ю. Крістева, Р. Барт належав до тих теоретиків, що вкладали в термін «інтертекстуальність» максимально широке значення: «Будь-який текст – це інтертекст» (Barthes R. *Théorie du text*. *Encyclopaedia Universalis*. Tome XV. Paris: Encyclopaedia Universalis France, 1973. P. 1015). Тут важливо враховувати, що розуміння інтертекстуальності спирається на той сенс, який вкладається в кожному випадку в поняття «текст». Радикальне розширення меж того, що розуміється під лексемою «текст», веде до такого ж розширення інтертекстуальності. В такому разі переконання Ж. Дерріди, що «нічого не існує поза текстом» (Derrida J. *De la Grammatologie*. Paris: Minuit, 1967. P. 233.), являє сферу функціонування інтертекстуальності фактично як безмежну.

Література: маркери успіху

Звідси постає одна зі складових того успіху, яким до сьогодні вирізняється означений термін. Водночас у цьому ж криється проблема його практичного застосування – через всеохопність, а тому й певну нечіткість – яку намагалися розв'язати структуралістські інтерпретації інтертекстуальності, найвиразніше представлені у працях Жерара Женетта. Проте спроба вченого на противагу інтертекстуальності запропонувати власний термін «транстекстуальність» не була надто вдалою (зрештою, як і спроба Ю. Крістєвої уточнити зміст інтертекстуальності за допомогою терміна «транспозиція»). Втім, детально розроблена Ж. Женеттом класифікація транстекстуальних зв'язків ще більше популяризувала концепцію інтертекстуальності.

Термін «інтертекстуальність» до сьогодні залишається одним із найзатребуваніших у науці про літературу. Про це свідчить неосяжний огром літературознавчих праць, що включає його у свій інструментарій, а також уже й значна кількість досліджень, присвячених інтертекстуальності як такій. Багатозначність терміна, що вочевидь засвідчена тривалим часом його використання, а також дискусії, які продовжують точитися довкола нього, лише сприяють його феноменальному успіху.